

5. Sanogeneza generală

Sanogeneza generală (din lat. *sanitas* – sănătate; *genesis* – a da naștere) este compartimentul nozologiei generale, care studiază legile generale de însănătoșire – restabilirea structurilor lezate și a funcțiilor dereglate în rezultatul bolii. *Sanogeneza specială* studiază procesele de convalescență în fiecare boală concretă.

Noțiunea de sanogeneză a fost formulată de fiziopatologul rus C.M.Павленко, 1966 ca un complex dinamic de mecanisme adaptativ-protective de ordin fiziologic și fiziopatologic, declanșate de acțiunea asupra organismului a factorului patogen. Mecanismele sanogenetice funcționează pe tot parcursul procesului morbid (din perioada premorbidă și până la convalescență) și sunt orientate spre restabilirea autoreglării organismului.

Esențial în definiția acestui proces este afirmația că *sanogeneza* (mecanismele însănătoșirii) este contrapunctul dialectic al *patogenezei* (mecanismele îmbolnăvirii) și că mecanismele sanogenezei demarează chiar de la debutul bolii, dar nu numai într-o perioadă anumită, clinic marcată prin involuția bolii. În timp ce mecanismele generatoare de boală sunt orientate spre dezintegrarea organismului ca entitate biologică, vectorul mecanismelor sanogenetice este păstrarea homeostaziei și a integrității organismului.

Or, pe tot parcursul bolii are loc contrapunerea mecanismelor patogenetice (leziuni, dereglări) cu mecanismele sanogenetice (adaptare, protecție, compensare, reparație), iar rezultanta va depinde de raportul acestor două tendințe.

Mecanismele sanogenetice se sistematizează în: primare și secundare.

Mecanismele sanogenetice primare includ reacțiile adaptative, protective și compensatorii. Caracteristica generală a meca-

nismelor sanogenetice primare este faptul că ele se includ până la apariția leziunilor și sunt orientate spre *menținerea homeostaziei* organismului confruntat cu factorul patogen.

Spre deosebire de mecanismele general adaptative care se desfășoară în cadrul reglării fiziologice a funcțiilor organismului sănătos situat în condițiile variabile ale mediului extern, mecanismele adaptative sanogenetice adaptează organismul la acțiunea factorilor patogeni, preîntâmpinând declanșarea leziunilor (de ex., spasmul vaselor periferice adaptează organismul la acțiunea temperaturilor joase și preîntâmpină dezvoltarea hipotermiei).

Mecanismele sanogenetice protective primare protejează organismul de acțiunea nocivă a factorilor patogeni – evită pătrunderea în organism, provoacă distrugerea acestora sau îi elimină din organism până la apariția leziunilor și în așa fel preîntâmpină boala (de ex., barierele naturale mecanice, factorii imunității nespecifice din secrețiile pielii, reacțiile de detoxicare ale ficatului).

Mecanismele sanogenetice compensatorii primare restituie organismului deficitul funcțional al structurilor alterate de factorul patogen, stopând astfel progresarea procesului patologic (de ex., hiperfuncția vicară a unui plămân la afectarea perechii sale).

Despre rolul mecanismelor sanogenetice primare fiziopatologul rus B.A.Фролов, 1987 scrie: «...Atât timp cât funcționează mecanismele sanogenetice primare nu avem boală, ci doar stare premorbidă, care poate trece în stare de boală în cazul, în care mecanismele sanogenetice primare nu-și îndeplinesc menirea».

La epuizarea absolută sau insuficiența relativă a mecanismelor sanogenetice primare se instalează procesul patologic, boala, concomitent începând să funcționeze mecanismele sanogenetice secundare.

Mecanismele sanogenetice secundare includ mecanismele protective, compensatorii și terminale (după cum se vede în acest grup lipsesc mecanismele adaptative).

Mecanismele sanogenetice protective secundare sunt aceleași procese din perioada premorbidă, însă evoluează în cadrul procesului patologic deja declanșat și au rolul de a împiedica progresarea acestuia.

Mecanismele sanogenetice compensatorii secundare sunt similare cu aceleași procese compensatorii din perioada premorbidă, dar care se dezvoltă deja în cadrul bolii și restituie funcțiile alterate de procesul patologic.

Mecanismele sanogenetice terminale survin în situații extreme, critice pentru organism și reprezintă o ultimă rezervă a organismului în condițiile leziunilor structurale și dereglărilor funcționale grave, care pun în pericol existența organismului.

Semnificația biologică a mecanismelor sanogenetice secundare, spre deosebire de cele primare, este nu păstrarea, ci *restabilirea homeostaziei* deja dezechilibrate.

Un exemplu elocvent, care ilustrează principiile clasificării mecanismelor sanogenetice, este hipertermia: toate reacțiile fiziologice, care se declanșează din momentul acțiunii temperaturii înalte și mențin homeotermia, sunt mecanisme sanogenetice primare; aceleași reacții fiziologice din momentul ridicării temperaturii corpului mai sus de normă (hipertermia propriu-zisă) sunt deja mecanisme sanogenetice secundare.

Importanța pragmatică a conceptului despre sanogeneză este posibilitatea practică de a preveni boala în perioada premorbidă prin consolidarea mecanismelor sanogenetice primare sau de a stopa progresarea bolii în orice perioadă a acesteia prin stimularea mecanismelor sanogenetice secundare. O altă latură a acestui concept este coexistența și confruntarea mecanismelor sanogenetice și patogenetice pe tot parcursul bolii și posibilitatea me-

dicului de a înclina echilibrul acestor procese în favoarea organismului atât prin atenuarea proceselor distructive, cât și prin amplificarea celor sanogenetice.

PROCESE PATOLOGICE TIPICE

PROCESE PATOLOGICE TIPICE CELULARE

Celula este atomul vieții, leziunea celulară – atomul patologiei.

Celula este supusă acțiunii patogene a numeroșilor factori exogeni și endogeni. Anume de la procesele celulare își iau startul majoritatea proceselor patologice la nivel de țesut, organ, sistem și procesele patologice integrale. Cunoașterea patogeniei, evoluției și sfârșitului proceselor patologice celulare și reacțiilor sanogenetice celulare stă la baza principiilor terapiei patogene- tice a tuturor bolilor.

Acțiunea factorilor patogeni exogeni și endogeni asupra ce- lulei declanșează procese patologice celulare.

Procesele patologice celulare reprezintă totalitatea succesivă de fenomene desfășurate în celulă de la acțiunea factorului nociv și până la rezoluție. Procesele patologice celulare includ leziunile celulare, distrofiile celulare, apoptoza, necroza. Aceste fenomene la nivel celular se manifestă inseparabil atât prin le- ziuni propriu-zise (modificări structurale și dereglări funcționa- le; dereglări ale homeostaziei biochimice, structurale și funcțio- nale), cât și prin reacțiile celulare la leziuni (reacții adaptative, compensatoare, protective și reparative). Procesele patologice celulare tipice sunt acele procese, care au trăsături comune indi- ferent de specificul factorului etiologic și de particularitățile ce- lulelor.